

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. IV. Solvuntur objectiones

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

in statu innocentiae indifferentem ad utrumlibet potestatem habuit & exercuit; non autem de homine lapsa, qui unâ cum iustitia originali indifferentiam illam voluntatis amisit. Non valet, inquam, quia hæc verba Ecclesiastici: *Si volueris mandata servare, conservabunt te, apposuit tibi ignem & aquam, &c.* manifestè dirigitur ad homines viventem, & non solum ad Adamum longè antea mortuum. Illa quoque: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi*: non de unico Adamo vel Eva prolata sunt, in quorum optione non est amplius vita & mors, bonum & malum, sed generaliter de omnibus viventibus & ratione urentibus ante quos bonum & malum proponitur, intelligenda sunt. Item illud Josue ultimo: *Optio vobis datur, eligite hodie quod placet*, evidentissimè dicebatur Israëlitis præsentibus, quos vir ille sanctus morti propinquus, ad retinendam fidem avitam, pietatemque erga Deum inducebat. Et illud Ecclesiastici 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, &c.* dicitur generaliter de iustis, Dei mandata servantibus. Denique cum dicitur Genes. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*, est ibi sermo de homine post lapsum Adami, nempe de Caino, non verò de primis parentibus.

158. Potest etiam probari conclusio ex SS. Patribus, qui passim libertatem indifferentiam in nobis agnoscunt, & variis encomiis celebrant. Eorum testimonia colligunt Controversista, præsertim Bellarminus lib. 3. de libero arbitrio cap. 5. Nobis sufficere pauca & illustriora producere. Primus occurrit Gregorius Nilfenus, vel potius Nemesius ejus contemporaneus, qui lib. 7. de Philosophia cap. 1. & 2. libertatem arbitrio nostro concessam explicat per indifferentiam ad hæc contradictoria: *ire & non ire; dare & non dare; concupiscere & non concupiscere; letari & non letari.* Similia habent Damascenus lib. 2. de fide cap. 25. & 26. Athanasius orat. contra idola, & Basilii in Psal. 61. ubi ut declarat hanc voluntatis nostræ libertatem & indifferentiam, eam comparat libræ seu stateræ: *Cuiuslibet nostrum (inquit) intus statera quadam est à conditore omnium apparatus, per quam rerum naturas possit appendere, bonumque à malo discernere.* Quam cogitationem antea Tertullianus expresserat lib. 2. contra Marcionem cap. 6. his verbis: *Quasi libripens emancipati à Deo boni libertas & potestas arbitrii.*

159. Favent etiam Patres Latini: nam Augustinus, ut eandem voluntatis nostræ indifferentiam explicet, comparat eam cardini versatili, qui modo versus Orientem, postea versus Occidentem vergit: sicut enim ait de libero arbitrio cap. 1. *Motus quo huc atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potestate, neque laudandus, cum ad superiora; neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quendam cardinem voluntatis.* Item Hieronymus lib. 3. dialogi contra Pelag. *In nostra potestate est potestate, inquit, vel peccare vel non peccare, & vel ad bonum vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium: ubi alludit ad illud Ecclesi. 15. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris porrige manum tuam: manus enim in Scriptura significat arbitrium, libertatem, dominium, potestatem, & imperium; quia quæ in manu vel sub manu habemus, eis pro arbitrio liberè uti possumus,*

et eisque dominamur. Sic liberi manumissæ appellabantur, quod jam sui juris essent, & sub manu propria constituti. Et Abraham ad Saram de Agar ait: *Ecce ancilla in manu tua est, utere eâ ut liber.* Demum D. Bernardus serm. 81. in cantica, hanc nostræ voluntatis indifferentiam & libertatem mirum in modum extollit, his verbis: *Arbitrii libertas est planè divinum quiddam præfulgens in anima, tanquam gemma in avro. Ex hac siquidem inest illi inter bonum & malum, nec non inter vitam & mortem, inter lucem & tenebras, & cognitio iudicij, & optio eligendi.*

Hæc SS. Patrum testimonia disertissimè ad idem institutum Prudentij verbis concludemus è libro primo contra Symmachum.

-----Libertas laxior ipsi

Concessa est homini, formam cui sceleris vita, Atque voluntatis licitum est: seu tramite dextro Scandere, seu levo malis decurrere campo: Sumere seu requiem, seu continuare laborem, Seu parere Deo, sive in contraria verbi.

160. Probatur tertio conclusio: Homo, ut supra ostendimus, ad imaginem Dei dicitur conditus, quia libertate indifferentia fuit à Deo donatus: Sed imago Dei non est omnino deleta in nobis per peccatum originale, cum illa adhuc remaneat in dæmonibus & damnatis; ut eleganter docet D. Bernardus serm. 1. de Annunt. his verbis: *Ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo, in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine: & similitudo quidem perit; verumtamen in imagine pertransit homo; imago siquidem in gehenna ipsa vri potest, non exuri, ardere, non deleri.* Quibus verbis imaginem Dei ab ejus similitudine distinguit, in eo quod imago attenditur penes naturalia, præcipuè penes arbitrii libertatem, & idè saltem in aliquo gradu remanet in dæmonibus; similitudo verò penes gratuita, quare in illis post peccatum nullo modo pertransit. Unde etiam libro de libero arbitrio cap. 1. ait: *Divina similitudinis summum locum tenent Angeli boni, nos infimum, Adam medium, diaboli nullum.* Ergo libertas indifferentia non fuit in nobis totaliter deleta per peccatum originale.

161. Denique suaderi potest conclusio hæc ratione: Homo in statu naturæ lapsæ meretur & demeretur, & elicit actiones moraliter bonas vel malas, & laude aut vituperio dignas, ut experientia constat: Sed ut actus nostri sint moraliter boni vel mali, meritorij vel demeritorij, & laude aut vituperio digni, requiritur libertas indifferentia, ut articulo sequenti ostendemus: Ergo in statu naturæ lapsæ reperitur in homine libertas indifferentia.

S. IV.

Solvuntur objectiones.

162. **C**ONTRA istam conclusionem & catholicam veritatem obijciunt Hæretici quædam Augustini testimonia, quibus docere videtur nos per peccatum Adami liberum perdidisse arbitrium. Sic enim ait Epistola 107. ad Vitalem: *Libera arbitria ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.* Et in Enchirid. cap. 30. *Libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit & ipsum.* Et libro de perfectione iustitiæ cap. 4. *Victa vitio in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.*

Sed facillè respondetur, Augustinum his locis

non intendere, per peccatum Adami perditam fuisse naturalem & nativam hominis libertatem, ut perperam contendunt Hæretici, sed facultatem ad bene agendum expeditam, seu completam bene agendi, & peccati vitandi possibilitatem, quia illa habetur per gratiam, quam peccato primi parentis perdidimus. Ita clarè seipsum explicat Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagian. cap. 2. ubi sic ait: *Quis nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium ab humano genere? Libertas quidem perit per peccatum; sed illa qua in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana divinâ indigeret gratiâ, dicente Domino: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene, iustèque vivendum, &c.* Et lib. 2. cap. 5. *Peccatò Adæ arbitrium liberum de natura hominum perierit non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad bene autem pièque vivendum non valere nisi ipsa voluntas hominis Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, cognitionis, sermonis adjuta. Quæ ut melius intelligantur, & conciliantur alia Augustini loca specie tenùs adverte:*

164. Notandum est, vocem liberi arbitrij dupliciter ab illo sumi, videlicet pro naturali facultate eligendi utrumlibet, positis omnibus ad id prærequisitis; & pro eadem facultate, ut instructa & munita iisdem omnibus prærequisitis, inter quæ est Dei gratia, ad abstinendum à peccato, vel ad bene operandum utiliter ad vitam æternam. In priori sensu illam usurpat in libris quos scripsit contra Manichæos, qui naturalem illam facultatem negabant, hominemque subijciebant naturali necessitati, bonæ vel malæ animæ, in agendo bene vel malè. Scribens verò contra Pelagianos, qui dicebant vires naturales arbitrij tales esse, tamque potentes & expeditas, ut possit sine auxilio gratiæ bene operari, & à peccato abstinere, illam sumit in posteriori sensu; præsertim cum docet, nos per peccatum Adami liberum arbitrium perdidisse. Vel, quod in idem redit, loquitur de libertate gratiæ, non naturæ, seu de immunitate à servitute & captivitate peccati, non verò de libertate indifferentiæ, de qua nunc disputamus. Liberum enim (ut supra annotavimus) tripliciter dicitur: à servitute seu subiectione, à coactione, & à necessitate. Liberum à servitute opponitur servo & captivo, atque in eo consistit, quòd quis sit exemptus à servitute peccati, vel alia subiectione: unde Paulinus in Epistola ad Celsantiam: *Sola, inquit, apud Deum libertas est non servire peccatis; summa apud Deum nobilitas est clarere virtutibus.* Liberum à coactione est idem quod spontaneum, & opponitur coacto seu violento. Liberum à necessitate opponitur necessario, & est idem quòd indifferentens ad agendum vel non agendum, vel ad agendum hoc vel illud.

165. Objicies secundò: D. Augustinus variis in locis docet in natura lapsæ esse necessitatem peccandi, ortam ex peccato Adami, vel ex concupiscentia: Ergo in statu naturæ lapsæ non datur in homine libertas indifferentiæ ad bonum & malum. Consequentiâ videtur manifesta: libertas enim indifferentiæ ad bonum & malum, cum necessitate peccandi est impossibilis. Antecedens probatur, tum ex illo dicto Augustini contra Julianum: *Multum erras, qui*

Tom. III.

A *vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel non intelligis illius peccati esse penam, quod nullâ necessitate commissum est: tum ex alio adversus Pelagium, ubi ait: Quod ex vitiiis nature, non ex conditione nature sit quadam peccandi necessitas, audiat homo; atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: de necessitatibus meis educ me.* Addi possunt alia loca, in quibus asserit ex inolita peccandi consuetudine oriri in peccatoribus quandam peccandi necessitatem; ut libro de perfectione justitiæ cap. 5. ubi sic habet: *Quia peccavit, voluntas, sequitur est peccantem peccandi dura necessitas.* Cui simile est quòd ait alibi, *Vitâ vitio in quod cecidit voluntate, sequuntur esse peccandi necessitatem.* Concinit Bernardus serm. 81. in cantica: *Quis me (inquit) liberabit de manibus meis? non quod volo ago, sed me non aliò prohibente; & quod odi illud facio, sed me non aliò compellente. Atque utinam prohibitio hæc, & hæc compulsio ita violenta esset, ut non esset voluntaria; forsitan enim sic possem excusari, aut cerè ita esset voluntaria, ut non violenta: profectò enim sic possem corrigi. Nunc verò nusquam exitus misero patet, quem & voluntas inexcusabilem, & incorrigibilem necessitas facit.*

166. Respondeo, quòd quando S. Augustinus docet ex peccato Adami, vel ex concupiscentia, ortam esse in nobis necessitatem peccandi, loquitur de necessitate quadam peccandi vagè & indeterminatè: quia licet homo in statu naturæ lapsæ possit singula divisivè vitare peccata, non tamen omnia collectivè, ut dicemus in tractatu de gratia. Unde S. Thomas qu. 25. de verit. art. 12. ad 7. exponens illud Psalmi: *De necessitatibus meis erue me*, ait quòd *peccata dicuntur necessaria, in quantum non possunt vitari omnia, quamvis possint vitari singula.*

Ad alia loca in quibus Augustinus asserit ex consuetudine oriri in peccatoribus peccandi necessitatem, dicendum est, ipsum loqui de necessitate morali, non verò de physica: consuetudo enim peccandi invehit tandem magnam abstinendi à peccato difficultatem, quæ moralis necessitas dicitur, juxta illud Augustini 8. confess. cap. 5. *Dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.* Et juxta illud Anselmi de libero arbitrio cap. 6. *Frequenti usu dicimus nos non posse aliquid, non quia nobis est impossibile, sed quia sine difficultate non possumus.* In eodem sensu loquitur Bernardus, dum ait quòd *Necessitas incorrigibilem facit*: non enim vult quòd correctio sit absolutè impossibilis, sed solum quòd sit summè difficilis, propter vehementiam prævæ inclinationis.

167. Objicies tertio: D. Augustinus in libro operis imperfecti contra Julianum, & pluribus aliis in locis, bifrontem indifferentiæ potestatem, quam Julianus & alij Pelagiani in libertatem inducebant, acerrimè impugnat, eamque veluti basim, & fontem, ac nidum hæresis Pelagianæ rejicit: Ergo talis libertas non potest tribui hominibus in statu naturæ lapsæ, sine hæresi manifesta, & evidenti cum Pelagianis commercio.

168. Respondeo, Augustinum triplici de causa reprobasse libertatem indifferentiæ, quam Julianus & alij Pelagiani admitterant: Primò, quia volebant indifferentiam illam seu potestatem ad agendum vel non agendum, talem esse, quòd

P ij

Disp. 2.
art. 6.

167.

168.

necessitatem divinæ motionis, & gratiæ liberum arbitrium applicantis, excluderet. Secundo, quia existimabant voluntatem hominis lapsi esse in perfecto equilibrio, sicut erat in statu innocentia, & æquè pronam in bonum ac in malum; subindeque negabant liberum arbitrium per peccatum Adami fuisse attenuatum & debilitatum, & ratione concupiscentiæ magis propensum ad bonum delectabile contrarium rationi, quàm ad bonum honestum & rationi consonum; ut refert Divus Prosper in Epistola ad Augustinum, ubi Massiliensium errores referens, ait: *Putant ut quia prævaricator ideo dicitur non obedisse, quia noluit, fidelis quoque non dubitatur ob hoc devotus fuisse, quia voluit: & quantum quisque ad malum, tantum habeat facultatis ad bonum, parique momento animum se ad vitia vel virtutes movere.* Tertio, illam libertatem reprobavit Augustinus, quia Julianus & alij Pelagiani liberum arbitrium generatim desinebant per potestatem bene vel male agendi; cum tamen libertas generaliter sumpta, prout abstrahit à Deo & creaturis, & à Beatis ac viatoribus, id non postulet, sed sufficiat indifferentia ad agendum hoc vel illud bonum, ut infra declarabimus. Non negabat tamen S. Doctor libertatem indifferentiæ, temperatam subiectione ad Deum, & indigentem ad operandum motione divinâ, & gratiâ applicante; atque ratione concupiscentiæ ad malum propensam, subindeque per peccatum originale debilitatam. Item non negabat potentiam ad peccandum reperiri in viatoribus non confirmatis in gratia, sed tantum negabat eam ingredi essentiam & rationem formalem libertatis. De quo infra.

ARTICVLVS II.

An & que libertas ad humanorum actuum moralitatem, seu ad meritum & demeritum requiratur?

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

169. **D**ico primò: Ut actus nostri sint boni vel mali moraliter, laudabiles aut vituperabiles, meritorij vel demeritorij, non sufficit spontaneitas seu libertas à coactione, sed requiritur libertas indifferentiæ.

Conclusio est certa de fide, & opposita sententia damnata ut hæretica ab Innocentio X. in nova constitutione, confirmata ab Alexandro VII. & ante illos à D. Thoma qu. 6. de malo art. unico, ubi hæc scribit: *Quidam posuerunt quòd voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum; nec tamen ponebant quòd voluntas cogereetur; non enim omne necessarium est violentum, sed solum id cuius principium est extra, unde & motus naturales inveniuntur aliqui necessarij, non tamen violenti &c. Hæc autem opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium vel demeritorium, quòd aliquis sic ex necessitate agit, quòd vitare non possit. Est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones: quia non solum contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia*

A *Philosophiæ moralis: si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & puniitio, & laus, & vituperium, circa que moralis Philosophiæ consistit.*

Eadem ratione utuntur frequenter SS. Patres, qui passim docent, sublatâ libertate indifferentiæ, frustra esse consilia, exhortationes, præcepta, & actus nostros, nec præmiò, nec pœnâ, nec laude, nec vituperio dignos esse. Ita Hieronymus lib. 2. contra Iovinian. ubi ait: *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas est, nec damnatio; nec corona est.*

Quòd dictum refert Augustinus libro de natura & gratia cap. 65. illudque approbat ut verissimum, certissimum, atque notissimum. Unde, ut supra vidimus, libro 3. de libero arbit. cap. 1. asserit quòd nisi motus animi, quò ad bonum vel ad malum flectimur, in nostra esset positus potestate, nec laudandus foret homo, neque culpandus, quando bene vel male agit. Item libro de fide contra Manichæos cap. 10. *Quis, inquit, non clamet stultum, præcepta dare ei, cui liberum non est quòd præcipitur facere; & iniquum damnare eum, cui non fuit potestas iusta complere?* Et in libro de duabus animabus cap. 11. *Nec hi libri obscuri scrutandi mihi erant, ut dicerem neminem vituperatione suppliciove dignum; qui aut id velit quòd iustitia velle non prohibet, aut id non faciat quòd facere non potest. Nonne ista cantant & in montibus pastores & in theatris Poète, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & Magistri in scholis, & Anistites in sacris locis, & in arce terrarum genus humanum?*

Hinc rationem eleganter prosequitur Eusebius lib. 6. de præparatione cap. 5. his verbis: *Sublatò liberò arbitrij jacebit omnis Philosophiæ, jacebit pietas, nulla erit laus virtutis, nullus fructus laboris, nec puniendi erunt improbi, nec admirandi studiosi; inutiles proptus leges; vane exhortationes, cassa oburgationes; nullum meritum, nulla merces, nec virtus erit nec vitium; si non libera voluntate, sed necessitate factorum opera nostra fiant.*

Potest etiam suaderi conclusio ratione quam insinuat S. Thomas in 2. dist. 24. quæst. 3. art. 3. ubi dicit quòd *ibi incipit genus moris, ubi primò dominium voluntatis invenitur.* Sed dominium voluntatis est per libertatem indifferentiæ, per quam in ejus potestate est agere vel non agere, aut agere hoc vel illud, ut docet idem S. Doctor 1. p. qu. 82. art. 1. ad 3. ubi ait quòd *sumus Domini nostrorum actuum, secundum quòd possumus hoc vel illud agere, & magis constabit ex dicendis articulo sequenti: Ergo libertas indifferentiæ est fundamentum moralitatis, & radix ex qua hæc proprietates in actibus humanis, veluti flores & rami progerminant, nempe quòd sint laudabiles vel vituperabiles, & capaces meriti vel demeriti.*

Confirmatur: *Idem sunt actus morales & actus humani*, ut ait S. Thomas supra qu. 1. art. 3. Sed actus purè spontanei non possunt dici humani: Ergo nec morales appellari. Minor probatur ex eodem S. Doctore ibidem art. 1. ubi sic habet: *Ille ergo actiones propriè humane dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt; id est, quæ sunt ex deliberatione rationis & electione voluntatis: Sed actus purè spontanei, & à sola coa-*

E *actibus humanis, veluti flores & rami progerminant, nempe quòd sint laudabiles vel vituperabiles, & capaces meriti vel demeriti.*

173. *Confirmatur: Idem sunt actus morales & actus humani, ut ait S. Thomas supra qu. 1. art. 3. Sed actus purè spontanei non possunt dici humani: Ergo nec morales appellari. Minor probatur ex eodem S. Doctore ibidem art. 1. ubi sic habet: Ille ergo actiones propriè humane dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt; id est, quæ sunt ex deliberatione rationis & electione voluntatis: Sed actus purè spontanei, & à sola coa-*